

TUSSEN WILGENPLAS EN ROTTE

VERENIGING STEDEBOUWKUNDIG WIJKBEHOUD HILLEGERSBERG SCHIEBROEK TERBREGGE NR 52 november 2003

UITNODIGING

Woensdag 19 november 2003.

In "Lommerrijk" aan de Straatweg 99

Zaal open vanaf 19.45 uur; de koffie staat klaar.

Aanvang programma vanaf 20.15 uur (zie pag 2)

Thema: "HET LANDSCHAP IN DE STAD"

OPENBARE BIJENKOMST

---

woensdag 19 november 2003

in Lommerijk aan de Straatweg 99

PROGRAMMA

19.45 uur	Zaal open, ontvangst met koffie.
20.00 uur	Een woord van welkom door de voorzitter van de V.S.W., dhr. H.C. Mani.
20.10 uur	De verstedelijking van een natuurlijk landschap. Lezing over de landschappelijke oorsprong van de singels en plassen in Hillegersberg, Schiebroek en Terbregge door mevr. G.A. Verschuure.
20.40 uur	Uitreiking van de oorkonde behorend bij het VSW schildje.
20.50 uur	Pauze. In de "VSW bookshop" zijn tegen een geringe vergoeding de VSW publicaties en de fraaie VSW stropdas verkrijgbaar.
21.15 uur	De droogmaking van de polders ten westen van de Rotte. Lezing over de geschiedenis van de eerste 'Staats'-Droogmaking van de Polders van Bleiswijk, Bergschenhoek en Hillegersberg aan het eind van de 18e eeuw, door de heer J.M. de Bakker.
22.00 uur	Gelegenheid tot het stellen van vragen.
22.15 uur	Sluiting.

HET LANDSCHAP IN DE STAD

De najaarsbijeenkomst van de Vereniging Stedebouwkundig Wijkbehoud (VSW) geeft dit jaar aandacht aan de landschappelijke kwaliteiten in de wijk met als thema "Het landschap in de stad". De deelgemeente Hillegersberg Schiebroek wordt gekenmerkt door belangrijke, vaak historisch bepaalde landschappelijke kwaliteiten. Naast bekende elementen als de Rotte en de Bergse plassen is onze deelgemeente ook rijk aan een groot aantal singels en sloten waarvan de geschiedenis ver terug gaat in de tijd. De oude lijnen, de vorm en de maat van het landschap vinden we nog altijd terug in de huidige vorm van de bebouwing. Het landschap is als het ware in de stad 'versteend'. Bijzonder daarbij is dat verschillende ontwikkelingsfasen van het landschap nog steeds aanwezig zijn. Langs de Rotte, Strekkade, Ringdijk en Hoge Limiet is het hoogteverschil tussen de waterstromen, de dijken, het veenlandschap en de laag gelegen droogmakerijen nog steeds herkenbaar. Water speelde en speelt een belangrijke rol in de structuur van Schiebroek, Hillegersberg en Terbregge. De dijkdoorbraak langs de Rotte maakte dat deze zomer weer eens duidelijk.

Tijdens de VSW bijeenkomst in mei van dit jaar heeft de heer Jack Fens ons duizenden jaren terug in de tijd genomen om te verklaren hoe het huidige landschap is ontstaan. Een korte samenvatting van zijn verhaal is in deze "Tussen Wilgenplas en Rotte" opgenomen. Deze bijeenkomst besteden we aandacht aan de meer recentere geschiedenis. Mevrouw Gerdy Verschuure (lid van de commissie Studie en Inventarisatie van de VSW) heeft een studie vericht naar de landschappelijke oorsprong van de singels en de plassen in Hillegersberg, Schiebroek en Terbregge. Zij zal deze avond aan de hand van kaarten en foto's laten zien hoe het oorspronkelijke veenlandschap via verschillende fases is getransformeerd in onze huidige woonomgeving.

Na de pauze hebben wij tot onze grote vreugde de heer J.M. de Bakker, auteur van het boek "Over tegenslag en vooruitgang": de geschiedenis van de eerste 'Staats'- Droogmaking van de polders van Bleiswijk, Bergschenhoek en Hillegersberg aan het eind van de 18e eeuw, bereid gevonden een lezing te geven over de droogmaking van deze polders aan de westzijde van de Rotte. Zijn boek, een uitgave van de Historische Vereniging 'den Berchsen hoek', beschrijft op heldere en boeiende wijze wat er destijds allemaal voor kwam kijken om polders, die zo'n vijf meter onder de zeespiegel liggen, tot begaanbaar land te maken.

Na afloop van de lezing is er nog even gelegenheid tot het stellen van vragen. Maar als u echt geïnteresseerd bent in dit onderwerp dan raden wij u aan het boek van de heer de Bakker aan te schaffen: een must voor degenen die meer willen weten.

H. Mani

HET LANDSCHAP EN DE ROTTE

Hoe is dit ontstaan?

De Rotte vormt in ons woongebied een landschappelijk en recreatief waardevol stukje groen en water. Hoe is dit ontstaan?

Daarvoor moeten we ver terug in de tijd. We beginnen in de periode van de laatste ijstijd zo'n 10.000 jaar terug en de periode erna het zgn "Boreaal". Het klimaat was nog buitengewoon guur en onaangenaam en het gebied was onbewoond. Heel veel water was opgeslagen in de dikke pool-ijskappen waardoor de waterstand veel lager was dan nu het geval is. De (latere) Noordzee was er nog niet en het eveneens latere Engeland was met het vasteland verbonden. Door het grote hoogteverschil tussen bergen en laagland werd door de vlechtende rivieren met een grote stroomsnelheid veel grof afbraakmateriaal (zand en grind) aangevoerd. Plaatselijk werd dit zelfs, mede met hulp van de gure harde winden, tot grote hoogte opgeworpen waardoor zandduinen (donken) ontstonden in onze streken. De berg van Hillegonda is ook op deze wijze ontstaan. Met het stijgen van de temperatuur en het smelten van het ijs steeg de waterstand en werd op sommige lage delen veen gevormd direct op het glaciële zand. Door het verder stijgen van de temperatuur en dus de waterstanden werd het hoogteverschil kleiner en ook de stroomsnelheid nam af. Fijnere deeltjes (klei) werden door de rivieren aangevoerd op dit "veen op grote diepte". Tevens rees de zeespiegel en werd bij doorbraken van de zee langs de kreken weer zeeklei afgezet op deze pakketten.

In deze periode (geologisch de Atlanticum-periode) ontstonden dus de uitgebreide rivier- en zeekleipakketten. De toen ontstane stroomruggen zijn ook nu nog goed herkenbaar in het landschap o.a. langs de A13 tussen Overschie en Delft. Langs de kust ontstonden later strandwallen (een duinenrij) en tussen deze duinen en de hogere gronden in het oosten ontstond een groot moerasgebied waar op uitgebreide schaal veenvorming plaatsvond. Dit oppervlakteveen of Hollandveen werd af en toen weer bedekt met kleiafzettingen van de rivieren en bij doorbraken van de zee. Dit is het veen dat wij nu kennen uit de polders en van de grote veen-ontginningen uit de 15e-16e en 17e eeuw.

Jack Fens

De Vlietstroom

De regen die op dit veenpakket viel werd op natuurlijke wijze afgevoerd door kreekjes en riviertjes die toen ontstonden; ook het ontstaan van de Rotte dateert uit die tijd.

Vele eeuwen duurde dit proces tot omstreeks het jaar 1000 toen de eerste ontginningen en bedijkingen plaatsvonden. In de periode erna vestigde de mens zich steeds intensiever in dit gebied, eerst op de stroomruggen en hogere (donk)delen later in de lagere gebieden; sloten werden gegraven en de veengebieden ontwaterd. Daardoor daalde de grondwaterstand en het veen klonk in. Door dit inklinken en ook de veen-ontginningen daalde het maaiveld soms tot vele meters onder het oorspronkelijke niveau. Het landschap veranderde enorm van uiterlijk: lag eerst het veen hoger dan de riviertjes en werd het water op natuurlijke wijze afgevoerd, later kwam het veengebied lager te liggen en moest het water op kunstmatige wijze worden afgevoerd. Dit gebeurde eerst nog met sluizen bij lage waterstanden in het buitendijkse gebied, later met windmolens en nog later met stoom-, diesel- en elektrische gemalen tot op de huidige dag. Deze wijze van verandering van de omgeving noemt men omkering of inversie van het landschap.

Loopt of fietst men nu langs de Rotte dan kan men zien dat deze soms vele meters hoger ligt dan het omringende poldergebied. Een boeiende ontwikkeling en vrijwel geheel ontstaan door menselijke invloeden, dus geofysisch gezien een cultuurlandschap ondanks de soms zeer fraaie natuur.

Laten wij daar zuinig op zijn.

Jack Fens

HERINNERINGEN AAN DE BERGSE Plassen

De Algemene LedenVergadering van 14 mei 2003 was gewijd aan het onderwerp "water". Water dat van levensbelang is voor de aarde, voor mens en dier en alles wat groeit en bloeit. In het gebied waar wij wonen, zijn we gezegend met veel en schoon water. We vinden dat zo vanzelfsprekend dat we aan die zegening nauwelijks aandacht besteden. Misschien dat de aanleg van de watermeters waarop je zelf kunt zien hoe snel de kraan loopt, ons er wat meer attent op maakt.!

Ir.Jack Fens, reeds vele jaren bestuurslid van de VSW, hield voorafgaand aan de ALV een uiterst interessante en boeiende voordracht over de historie van het water in ons gebied. Een serieus verhaal waar geboeid naar werd geluisterd.

Maar zonder aan zijn verdiensten afbreuk te doen....de show werd gestolen door mevrouw Tonny van der Horst die uit eigen werk voorlas. Met name haar jeugd, doorgebracht aan en op de Bergse Plassen maar dat was dan wel zo'n vijf en zeventig jaar geleden, stond centraal. Jeugd sentiment, melancholie, humoristische voorvallen en bijzondere gebeurtenissen, ze kwamen uitgebreid, en op geestige wijze voorgedragen, aan de orde.

Hoewel de strak ingedeelde agenda van de avond het feitelijk niet toeliet, werd onder druk van het ademloos luisterende publiek de limiet, met toestemming van de voorzitter, royaal overschreden.

Na afloop werd mevrouw van der Horst letterlijk en figuurlijk in de bloemen gezet. Ook zij had een heerlijke avond gehad!

I. Heetman- van Riel

Tonny van der Horst

PANDEN ONDER DE AANDACHT

Brandweerkazerne aan de Raadhuisstraat.

Voormalige gasfabriek ca 1908

De oude brandweerkazerne (1915-1975) is enige tijd geleden door het OBR (van het grondbedrijf van de gemeente Rotterdam) verkocht. Het pand verkeerde in zeer matige toestand. De nieuwe eigenaar heeft het pand een grondige opknapbeurt gegeven onder leiding van de heer H.van Elten.

Nu steekt het weer fris en monter uit boven het oude raadhuis. Het metselwerk is schoongemaakt en opnieuw gevoegd. Het houtwerk en sommige muren zijn opnieuw geschilderd, daken vernieuwd. Het appartement boven de garage is geheel en grondig gerenoveerd. De brandweergarage op het straatniveau bood vroeger aan ca 4 (brandweer)auto's plaats. Deze moet nog verder onderhanden genomen worden. Het is de bedoeling dat dit een stalling van een autoverzamelaar wordt.

Houten schuur in Terbregge.

Van af de Irenebrug kan je een mooie houten schuur aan de Rotte zien liggen, naast het restaurant de Prins van Terbregge. In de compacte bouwmassa van verschillende huizen is deze schuur een bijzonder element. Grijs houten rabatdelen, mansardedak of fransekap met oud-hollandse pannen. Zo nu en dan lijkt het dat er wat aan opgeknapt wordt, maar er vallen steeds meer onderdelen af. Wij maken ons toch ernstige zorgen om het behoud, het zou erg jammer zijn als het gesloopt wordt. Hopelijk gaat de eigenaar het in de toekomst opknappen. Vlak naast deze houten schuur staat een loods van betonplanken, dit is geen fraai bouwwerk.

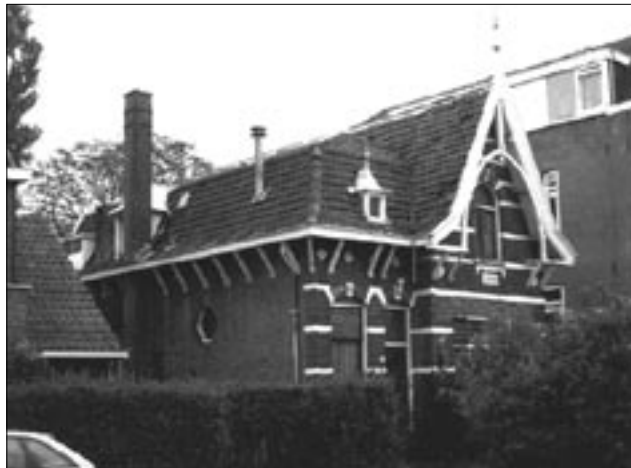

PANDEN ONDER DE AANDACHT

Straatweg 8, nabij station Noord.

Dit pand, gebouwd in 1898, heeft een bijzondere kap met een vakwerkspant. De kap heeft twee knikken. Het pand begint in verval te raken: op het dak liggen een aantal dakpannen niet meer op hun plaats. Dit leidt tot lekkages en met ons klimaat zullen de balken, het dakbeschot en alles wat er onder zit snel door rot worden aangetast. Hier moet Bouw- en Woningtoezicht en de gemeente actie ondernemen en de eigenaar aanschrijven om verval van dit aardige huis tegen te gaan.

Langzaam maar zeker begint het huis onzichtbaar te worden door de uitgroeiende heg. Ook raakt de tuin geheel verwilderd.

Koetshuis, Grindweg, behorend bij no 97.

Helaas gaat de verpaupering van dit koetshuis steeds verder. Het is toch wel erg jammer dat dit leuke koetshuis straks geheel zal instorten. Samen met het hoofdhuis is dit een bijzonder ensemble. Hopelijk zal de eigenaar spoedig tot herbouw over gaan. Enige dwang van uit Buro Monumenten en Bouw- en Woningtoezicht zal hier ook wel op zijn plaats zijn. No 79 is sinds kort Rijksmonument.

PANDEN ONDER DE AANDACHT

**Straatweg / C.N.A.Looslaan 1,
1884 - Architect J.L. van Waning.**

De staat van ons deelgemeentekantoor laat ook te wensen over. Van af de weg is zichtbaar dat de goten lekken en dat

daardoor het hout onder de goten wordt aangetast. Er zal snel iets moeten gebeuren, de schades die hier uit voortvloeien zijn zeer kostbaar en onacceptabel. Het pand staat sinds kort op de rijksmonumentenlijst. Wachten met deze reparaties tot men het pand gaat restaureren is niet aan te bevelen. Er liggen plannen om het deelgemeentekantoor uit te breiden. Aan de achterzijde heeft men

een grote glazen doos gepland. De VSW heeft hiertegen bezwaar aangetekend omdat deze nieuwbouw de historische tuin achter het bestaande gebouw in ernstige mate aantast.

N. Langelaan

VOORONTWERP BESTEMMINGSPLAN 110 MORGEN

Op 9 april j.l. was de VSW bij de hoorzitting over het nieuwe voorontwerp bestemmingsplan 110 morgen. We hebben daar enige bezwaren gemaakt tegen de ter visie gelegde plannen.

Het gaat ons voornamelijk om het behoud van het bijzondere, groene karakter van de Grindweg met zijn historische bebouwing van kleine arbeiderswoningen die erg kenmerkend is voor deze entree van Hillegersberg. In de toekomstige Koepelnota Welstand Rotterdam is de Grindweg als een historisch lint aangemerkt, waarop een verscherpt welstandstoezicht van toepassing wordt. Ons inziens moet hierop nu geanticipeerd worden en moet er niet nog even vlug wat niet passende bebouwing doorgedrukt worden.

De deelgemeente heeft op 2 maart 1999 een beeldkwaliteitplan vastgesteld waarin omschreven staat hoe er verantwoord met gevoelige gebieden moet worden omgegaan. Dit om te voorkomen dat er onaanvaardbare bebouwing zal ontstaan. In het Bestemmingsplan 110 Morgen stelt men dat dit beeldkwaliteitplan als uitgangspunt is genomen. Helaas is daar niet veel van terug te vinden in de plannen.

Het beeldkwaliteitsplan stelt dat de rooilijn van eventueel nieuwe bebouwing naar achteren gelegd moet worden t.o.v. de bestaande rooilijn van de kleinschalige bestaande huisjes. Door het naar achteren plaatsen van de villa's, wordt de schaal anders en ontstaat er vanzelf ook meer groen voor de panden. De bebouwing op de hoek Grindweg/Ankie Verbeek Ohrlaan (v.m. verlengde Molenlaan) zou volgens het beeldkwaliteitplan een lage bebouwing in een groene oase moeten worden.

Ondanks de veelbelovende woorden, is er toch een voorstel gekomen met nieuwbouwwilla's in de rooilijn van de kleine huisjes. Van het pand op de hoek van de Grindweg /Ankie Verbeek Ohrlaan wil men een te grote bouwmassa maken van 6 verdiepingen hoog: "Om een z.g. 'stedelijke entree' te maken". De luchtfoto op de kaft van het voorontwerp bestemmingsplan laat echter goed zien dat de Grindweg aan deze zijde nog ongeschonden is. De VSW pleit voor behoud en zo mogelijk versterking van de hier nog aanwezige historische lintbebouwing.

Het gegeven dat aan de oostzijde de karakteristiek al teniet is gedaan met niet in de omgeving passende bebouwing mag nooit een excuus zijn om deze fout ook aan de nu nog gave westzijde toe te passen.

Stedelijke accenten zijn hier niet op hun plaats, het is wel een manier om aan je huizen kwantum te komen. De voorgestelde villa's staan erg dicht op elkaar, de afstand tussen de panden is vaak slechts 3 meter. Er komt per villa 1 brug in plaats van 1 brug per 2 huizen waardoor er meer zicht op het water zou blijven.

Wij hebben als VSW tegen al deze punten bezwaar gemaakt, omdat deze plannen ons inziens de historische kwaliteit van de Grindweg hier onomkeerbaar beschadigd. Gelukkig zijn er meer bewoners van de Grindweg die tegen deze plannen bezwaar hebben gemaakt.

De Villa's zijn makkelijk naar achteren te plaatsen, velen hebben een enorme diepe tuin.

Het 6 verdiepingen hoge "mastodont", zou volgens de dienst stedenbouw niet meer teruggedraaid kunnen worden omdat de gemeente al erg ver mee was gegaan met het ontwikkelen van het gebouw en daardoor zouden de initiatiefnemers een te grote strop lijden. Dat is ons inziens geen reden om een bouwaanvraag hier goed te keuren. Er is in 110 morgen nog wel een plaats om dit bouwvolume te plaatsen, bijvoorbeeld op de locatie van de te zijnertijd te slopen Melanchton MAVO: een bouwlocatie met een nog nader in te vullen bestemming. Hier zou je overigens ook een nieuw deelgemeentekantoor van kunnen maken, in plaats van de nieuw te bouwen aanbouw achter het bestaande deelgemeente kantoor.

Een positief punt van het bestemmingsplan is dat er plaats is gereserveerd voor de herbouw van het prachtige huis BERGSTEYN met bijbehorend houten koetshuis. Deze beide gebouwen zouden moeten wijken voor de nieuwe Albert Heijn vestiging op de hoek van de Grindweg en de Argonautenweg. Er is nu een procedure gestart om deze historische bebouwing iets verderop langs de Grindweg te kunnen herbouwen en het gebruik van het koetshuis als praktijkruimte mogelijk te maken.

*Namens het bestuur VSW,
N. Langelaan*

ROBERT OWENSTRAAT, TACHTIG JAAR JONG

In dit nummer willen wij Complex vier van woningbouwvereniging de Combinatie even aan u voorstellen. Dit complex(je) bestaat welgeteld uit één straat met daarin gelegen 24 woningen. Dit straatje, de Robert Owenstraat is in 1923 gebouwd en bestaat dit jaar dus precies 80 jaar. De straat werd gebouwd door woningbouwvereniging Aller Belang, een groepje socialisten van het eerste uur, vandaar ook de bijnaam 'het rooie straatje'. U kunt deze straat vinden aan de Kleiweg, direct naast de scherpe bocht richting Sint Franciscus Gasthuis en naast het golfterrein.

De straat is vernoemd naar een Engels sociaal hervormer die leefde van 1777 tot 1851. Als katoenfabrikant was deze Robert Owen sterk begaan met het lot van zijn arbeiders. Doordat hij vond dat de arbeiders ook mochten profiteren van de vooruitgang stichtte hij voor hen modeldorpen. Voor de mensen van de toenmalige SDAP (nu PvdA) was Robert Owen een voorbeeld. Een aantal van hen heeft toen in de jaren twintig besloten zijn voorbeeld te volgen en zelf een woningbouwvereniging op te richten en goede goedkope woningen te gaan bouwen.

In de planvorming van de Robert Owenstraat was deze eerst veel meer in de richting van het toenmalige dorp Hillegersberg gepland. Bewoners van het chique Hillegersberg hebben dit toen echter tegen weten te houden. Men had blijkbaar geen behoefte aan arbeiders als naaste buur. Het woningbouwplan is toen gerealiseerd op de huidige plek aan de rand van Hillegersberg. Na de realisatie lag de straat moederziel alleen in de rondom liggende weilanden (de rest van het Kleiwegkwartier werd pas na 1930 gebouwd). Het lag in de bedoeling om het complex ooit nog eens uit te breiden, maar door allerlei zaken is dat er nooit van gekomen.

In 1980 zijn de woningen grondig gerenoveerd: dubbele beglazing, een nieuw dak, centrale verwarming, nieuwe keukens, enz. Dit alles zonder de oorspronkelijke bouwstijl (Amsterdamse school) teveel geweld aan te doen. Dat dit gelukt is, blijkt onder meer uit de onderscheiding van de Vereniging Stedebouwkundig Wijkbehoud en de waardering van het historisch genootschap Roterodamum. Drie jaar geleden is wederom groot onderhoud aan het complex verricht, met als uitgangspunt dit complex nog ten minste 15 jaar te handhaven.

Een aantal van de oprichters en bouwers van deze straat gingen na de oplevering in 1923 zelf in een aantal van de huizen wonen. De overige woningen werden aan de leden van de vereniging verhuurd. Deze huisjes bevielen de bewoners zo goed dat er van enige doorstroming

nauwelijks sprake was. Kwam er een huisje vrij dan was er altijd wel een familielid of kennis die de opengevallen plaats graag wou innemen. Je kan dus in de begin jaren rustig spreken van een klik, maar wel een met een grote saamhorigheid.

Zo hebben de bewoners van de straat elkaar letterlijk de tweede wereldoorlog doorgesleept, inclusief de nodige verzetsactiviteiten en illegale handelingen. Ook trokken er toen soms twee gezinnen in één zo'n klein huisje en werd het leegstaande huisje vervolgens helemaal leeg gesloopt en opgestookt in de kachel van het andere huisje. Na de oorlog heeft men echter voortvarend de schade weer hersteld en nam net als in de rest van Nederland het leven weer zijn normale beloop.

Een van de dingen die na de oorlog ontstonden, mede door het grote aantal kinderen, waren de legendarische Koninginnedag vieringen, onder leiding van tante Cor. Op de dag spelletjes voor de jeugd en 's avonds dansen voor de ouderen. Ook de oud en nieuw vieringen mochten er wezen, met gigantische kerstboom verbrandingen. Voor de jeugd was het een ideale speelomgeving. De straat lag tot medio jaren zeventig midden in de weilanden en ook vandaag de dag lopen er zomers nog steeds koeien en schapen achter een helft van de straat.

Van de groep van het eerste uur woonde er tot voor kort nog steeds één in de straat. Deze hoog bejaarde dame, de eerder genoemde tante Cor (mevrouw Pompe) die dit alles ook daadwerkelijk heeft meegeemaakt, is aan het begin van dit jaar helaas overleden.

Ook wonen een aantal kinderen en zelfs kleinkinderen van bewoners van het eerste uur vandaag de dag nog steeds of weer in de straat. De laatste tien à vijftien jaar is de doorstroming in de straat, hoofdzakelijk door de vergrijzing, wat groter geworden en de samenstelling daardoor ook wat gemêleerder.

Wat echter is gebleven is het 'ons kent ons' gevoel, wat onder meer is te merken aan de grote mate van sociale controle. De laatste jaren wordt er druk meegedaan aan de diverse opzoomer activiteiten, variërend van kerstborrels tot barbeques en straatdiners. Ook is met vereende krachten een speeltuin voor de kleintjes gerealiseerd achter in de straat. En het afgelopen jaar is de straat in het kader van het opzoomen voorzien van bloembakken aan de gevels.

Kortom, de Robert Owenstraat is en blijft voor zowel zijn oude als nieuwe bewoners een ideale en unieke woonomgeving. Dus als het aan de bewoners ligt: op naar het eeuwfeest in 2023.

R. Noorlander

ZE VLIEGEN WEG!

Midden in de vakantieperiode ontvingen wij een immense doos uit China. Daarin honderden zwaar zuiver zijden Hillegersbergse stropdassen. Prachtig midden blauw met gouden balken, vele Hillegonda's bescheiden ingeweven en een gouden Hillegonda midden voor. Wat zagen ze er prachtig uit en wat waren we blij dat ze er eindelijk waren!

In augustus zijn wij direct begonnen de bestelde en soms reeds betaalde dassen te bezorgen of te doen ophalen. Iedereen was buitengewoon enthousiast en menigeen kwam later met een nabestelling.

Tegen de tijd dat u dit leest, is Sinterklaas reeds onderweg naar Nederland. En in de warenhuizen is men druk bezig met de feestdagen van eind december...

Wij weten zeker dat de Hillegersbergse stropdas een fantastisch cadeau zal zijn! Zelfs al draagt u er geen meer, dit is een begeerd bezit.

De voorraad is natuurlijk beperkt.

Wilt u zeker zijn van een exemplaar, bestel er dan schriftelijk één (of meer). U kunt ook bellen naar 010 4225.789. Ook op de openbare lezingavond van 19 november a.s. zullen wij een stevig aantal meenemen. Per stuk verpakt in met zuiver zijde beklede luxe doos. Het is een supercadeau!

Prijs per stuk 20,00 Euro; voor VSW leden 17,50 Euro.

Dit is een initiatief van de Commissie Promotie & Voorlichting.

SORRY! SORRY! SORRY!

Op de Algemene Ledenvergadering van 14 mei 2003 werd trots en blij meegedeeld dat het nieuwe vouwblad over Schiebroek: "Het ontstaan & de ontwikkeling van een tuinstad" gereed was en bovendien in de pauze te koop.

Nu komt zo'n productie altijd onder hoogspanning tot stand. Ook al heb je er twee jaar aan gewerkt, op het laatste moment dreigt er nog van alles mis te gaan.

Meestal valt dat wel mee...maar helaas niet op die veertiende mei. Het ging echt fout!

Wij zullen u alle details besparen maar alleen mededelen dat in de eerste druk zeer storende fouten voorkomen. Dat is de reden dat allen die op die avond of bij de latere mogelijkheid in Schiebroek een exemplaar van die eerste editie hebben gekocht, dit foute exemplaar tegen inlevering kunnen ruilen voor een nieuwe druk. Tijdens het Jazzfestival was alles in orde.

Daar komt nog bij...de prijs bleek ook niet correct! Niet 7,00 maar 5,00 Euro moet het zijn.

U krijgt dus 2,00 Euro retour!

Eerste mogelijkheid tot ruilen: de bijeenkomst in Lommerrijk op 19 november a.s.

Met welgemeende excuses voor het ongemak!

I. Heetman- van Riel

HET BRUINE GOUD EN EEN ZANDBERG

Een lang gekoesterde wens van de VSW was het project "Scholen adopteren Monumenten" uit te breiden naar de basisscholen. Eigenlijk was dat bedoeld als jubileumjaar-project. Daarom was de VSW reeds vorig jaar juni aangetreden in het tweemaandelijks overleg van de hoofden van de dertien basisscholen in dit gebied. Daar werd toen door de VSW een lans gebroken voor het streven de ogen van basisschoolleerlingen te openen voor hun in dit gebied toch zo mooie leefomgeving.

Jammer genoeg werd dat initiatief toen niet uitgewerkt en dus ging de VSW gerichter aan het werk.

Ook de gemeente Rotterdam was geïnteresseerd geraakt in het idee de jeugd meer te betrekken bij het bezit aan Rotterdamse monumenten. Het gemeentelijk Bureau Monumenten kreeg een budget om aan een dergelijk project te besteden.

Men bleek daar enthousiast voor de ervaringen van de VSW op dit gebied. Wij hadden immers reeds gewerkt met een project over de Hille-gondakerk op het Sint Laurenscollege! En zo ontstond het plan naar een idee van de VSW, om een speciale lesbrieven over Hille-gersberg te maken.

Het Bureau Monumenten trok een schrijfster van kinderboeken aan die samen met een illustratrice en vormgeefster aan de slag ging.

Er gaat natuurlijk nogal wat water door de Maas voor die lesbrieven dan op je bureau ligt. Maar begin september was het dan zover. Opnieuw kwam de VSW in het reeds genoemde overleg en alle hoofden van de basisscholen kregen een envelop met documentatie en een aantal exemplaren van de lesbrieven!

Aan de hand van het meisje Pleuntje worden de leerlingen door dit gebied geleid zoals het er eeuwen geleden uitzag. Er wordt verteld over de veenwinning en het ontstaan van de beide Bergse Plassen. De sage over het ontstaan van de bult waarop de Hillegondakerk werd gebouwd komt aan de orde en het hoe en

waarom van de oude verbindingswegen zoals de Straatweg, de Grindweg, de Hoge Limiet enz.

Wij weten reeds zeker dat de Emmaschool met dit project aan de slag zal gaan en vurig hopen wij dat de andere scholen aangestoken door dit enthousiasme, het voorbeeld zullen volgen. Voor de scholen zijn er geen kosten aan verbonden want....het project wordt gesponsord door het Bureau Monumenten!
Een geweldig initiatief!

*Iet Heetman- van Riel
commissie Promotie & Voorlichting*

dit ben jij

je moeder

je oma

oma's moeder

oma's oma

oma's oma's moeder

oma's oma's oma

oma's oma's oma's moeder

oma's oma's oma's oma

KERKKANTOOR, Kerkdreef 1

In het vorige nummer van Wilgenplas en Rotte, is de herbouw van het kerkkantoor ter sprake geweest. Over het algemeen waren wij niet helemaal tevreden over de herbouw. Naar aanleiding van mijn artikel hebben het kerkbestuur en de aannemer de VSW een brief geschreven waarin ze het niet eens en/of teleurgesteld waren met mijn zienswijze.

Uiteraard begrijp ik dat de herbouw zeer low budget moest worden uitgevoerd en dat de mislukte rechtzetting van het gebouwtje een onwelkome tegenvaller voor het kerk bestuur was. (het recht zetten werd uitgevoerd door een onderaannemer, gespecialiseerd in dit werk)

In mijn stukje heb ik wel mijn waardering uitgesproken over een aantal details waar veel zorg aan is besteed. Helaas was het pand al voor de afgifte van de sloopvergunning gesloopt, waardoor onze geplande fotoreportage niet meer mogelijk was. Later liet mijn fotografisch geheugen mij in de steek. Ik was nl. van mening dat er een versierde metselwerkrand in het gebouwtje zat en vond het jammer dat deze niet was terug gekomen. Naar ik nu begrijp is deze versierende band er nooit geweest. Als dat zo is, mijn excuses hier voor.

De schuiframen en de roede-indeling waren zeer karakteristiek aan dit pandje en deze prijkte ook op het voorblad van het tekeningenboekje van de bouwaanvraag. Ik ben het niet eens met de zienswijze van de aannemer dat schuiframen of daarop gelijkend niet meer kunnen vanwege de wettelijke isolatie waarden. Je kan bijvoorbeeld het benedenraam niet bewegend maken en van het bovenlicht een klepraam, zodat de raamprofielen tussen de beide ramen

samenvallen. Je hebt dan een bruikbare goedkope detaillering die er restauratietechnisch goed uitziet. Het maken van een echt goed schuifraam is zeer kostbaar en bijna onmogelijk. Er zijn tegenwoordig wel een paar timmerfabrieken die prachtige doorontwikkelde hightech schuiframen maken. Ze voldoen aan alle eisen, maar zijn voor zo'n project, begrijpelijk, veel te duur.

Ook de eis van Welstand was dat de originele raamdetailleringen weer terug kwamen, dat is niet gebeurd, mijns inziens zou dat ook maar een kleine meerprijs tot gevolg gehad hebben.

Overigens uit de gevraagde en door de Stichting Berg en Broek gehonoreerde bijdrage voor de renovatie zat een tekening van het pand, waaruit wij hebben opgemaakt dat de originele raamindelingen gerespecteerd zouden worden. Bij de ter visie legging van het bouwplan hebben wij ook bezwaar gemaakt tegen de ontbrekende bovengenoemde details. Maar toen was het gebouwtje al klaar!

Wat betreft het voegwerk: veel panden die met witte cement gevoegd waren, worden tegenwoordig met grijze cement gevoegd, ik vind dat erg jammer. Het voegen met een WITKIND kant en klare voegspecie hoeft geen meerprijs te geven. (Deze is niet zo hagel wit) In plaats van de zeer kostbare knipvoeg kan er ook voor een eenvoudiger snijvoeg gekozen worden. In die tijd waren de voegen wel smaller dan tegenwoordig gebruikelijk.

N.Langelaan

HOEVE VRUCHTENBURG

Nu ook onderscheiding Roterodamum.

Nadat medio dit jaar Hoeve Vruchtenburg onze bekende VSW-monumenten onderscheiding ontving, is het niet stil gebleven rond de waardering die allerwege bestaat voor de herbouw van deze prachtige voormalige hoeve. Deze aandacht is ook aan het Historisch genootschap Roterodamum niet stilletjes voorbij gegaan. Deze Rotterdamse vereniging, de grootste historische vereniging van Nederland, kent analoog aan de VSW ook een monumenten-onderscheiding die elk jaar ter gelegenheid van "Open Monumentendag" wordt uitgereikt. Een plezierige bijkomstigheid is dat het thema dit jaar voor de Open Monumentendag "boerderijen in Nederland" was zodat de keuze voor Vruchtenburg in twee opzichten belangrijk was: als (voorm) boerderij en als gebouwd monument. Gezien het grote belang dat wordt toegekend aan het behoud (herbouw) van deze boerderij is deze dubbele onderscheiding ook van dubbel belang. De onderscheiding bestaat uit een oorkonde en een bronzen gevelpenning.

Nadat de uit rond 1800 daterende boerderij (behorende bij een buitenplaats aan de Straatweg) na jarenlange verwaarlozing door de vorige eigenaar reddeloos verloren leek en vrijwel op instorten stond leek restauratie niet meer mogelijk. Diverse ideeën passeerden de revue waarbij telkenmale een "ruilhandel" in beeld kwam, nl. herbouw maar tevens bijbouwen van een aantal nieuwe woningen op de grote bijbehorende landtong.

Na aankoop van de hoeve door de naast wonende familie de Ruiters kwam meer zicht op redding van de boerderij. Wij waarderen het buitengewoon dat het plan is opgevat de hoeve te herbouwen zonder verdere verdichting van de bebouwing aan de Straatweg zodat de rustgevende plek met open doorzicht naar het achtergelegen gebied met de Bergse Achterplas daarmee gewaarborgd bleef.

Na herbouw, in nauw overleg met Bureau Monumenten van de gemeente Rotterdam, kreeg het pand ook een bijzondere bestemming nl. een centrum voor opvang en begeleiding van kanker-patienten die daar met hulp van therapeuten en psychologen van de Stichtingen Vruchtenburg en Saphir hun emotionele moeilijkheden kunnen verwerken. Het is naast zorginstelling ook een documentatie-centrum en een ontmoetingsplaats voor professionals met lezingen en workshops.

Op 5 juni 2003 is het centrum onder grote belangstelling geopend door Koos Postema, en is het thans een oase van rust met de schitterend aangelegde achtergelegen tuin.

Wij zijn bijzonder blij dat enerzijds de hoeve is gered, waardoor een vertrouwd beeld aan de Straatweg is gebleven, en dat anderzijds door de bijzondere bestemming een waardevolle sociaal-medisch-maatschappelijk bijdrage is geleverd aan onze leef- en woonomgeving.

Jack Fens

HET BAARHUISJE AAN DE RINGDIJK

Een ieder die wel eens langs het baarhuisje aan de Ringdijk te Schiebroek is gekomen, zal gezien hebben dat het al lange tijd in een deplorabele staat verkeert. De voorzitter van het vorige deelraadsbestuur, mevrouw Koedam, vroeg bij haar afscheid als deelraadsvoorzitter een kado in de vorm van een financiële bijdrage voor restauratie van dit baarhuisje. Er is toen een kleine 5000 gulden geschonken. Architect Michiel Banning bood als kado aan om gratis een plan te maken voor herstel van het baarhuisje en de uitvoering hiervan te begeleiden.

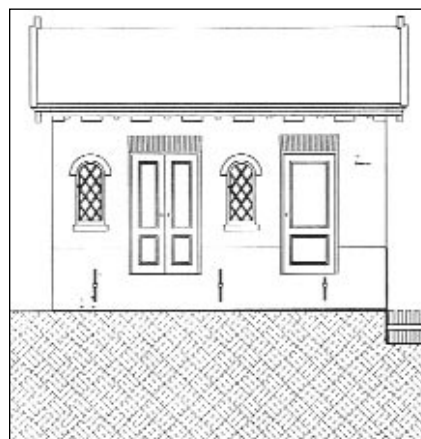
De architect is vervolgens aan de slag gegaan en heeft tekeningen gemaakt van de bestaande toestand en een plan voor herstel. Na het aanvragen van offertes bij aannemers uit de deelgemeente is een aannemer uitgekozen die het herstel voor een redelijk bedrag wil uitvoeren. De deelgemeente heeft in het verleden ook geld toegezegd voor herstel.

Het ingezamelde bedrag van mevrouw Koedam met het door de deelgemeente toegezegde bedrag is echter ontoereikend voor een totaal herstel van de buitenzijde. Er zal dus nog meer geld ingezameld moeten worden. Ook zal er een goede bestemming voor het gebouw gevonden dienen te worden.

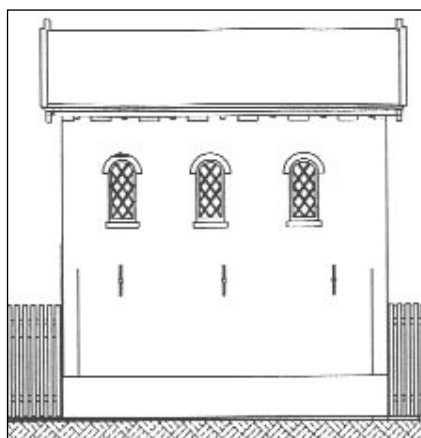
Op dit moment is er een werkgroep in oprichting, bestaande uit Monique van Winsen (voorzitter deelgemeente), Kees van Holst (OPLW), Michiel Banning (architect), Ivonne Koedam (bestuurslid VSW) en Margot Leeninga (Stichting Kunstfestival Schiebroek).

De bedoeling is dat de werkgroep op zoek gaat naar sponsors om het resterende bedrag binnen te halen, uit gaat zoeken hoe de restauratie uitgevoerd moet worden en nagaat welke functie er aan het gebouw gegeven kan worden die past bij de omgeving en wie de gebruikers kunnen worden.

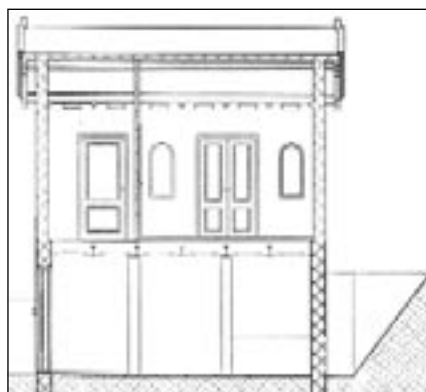
Wellicht leven er bij de leden van de VSW ook ideeën over een nieuw te geven functie of zijn er leden die een geldelijke bijdrage willen leveren voor herstel. Meldt u dat dan bij de bovengenoemde werkgroep of bij de VSW. Het is de bedoeling dat zodra het benodigde geld binnen is, tot uitvoering van herstel van de buitenzijde overgegaan zal worden.

Voorgevel

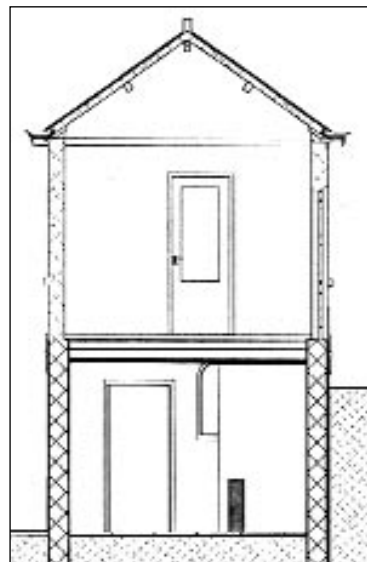
Achtergevel

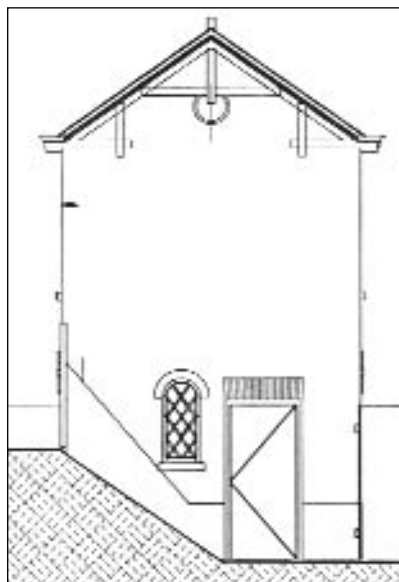
Langdoorsnede

Aanpakken van de binnenzijde is afhankelijk van de nieuw te krijgen functie. Omdat er geen water, electriciteit en riolering in het gebouw aanwezig is, zal in eerste instantie gezocht worden naar een functie die zonder deze voorzieningen kan. Indien er veel geld verzameld wordt kan er gedacht worden om deze voorzieningen ook aan te brengen. Dit zou de gebruiksmogelijkheden van het huisje sterk vergroten.

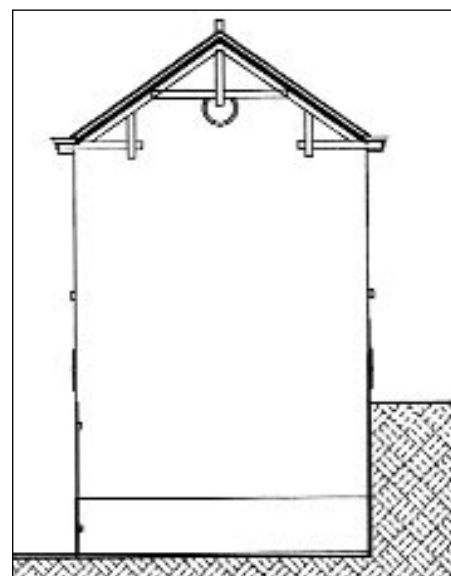
M. Banning

Dwarsdoorsnede

Zijgevel rechts

Zijgevel links

Excursie VSW - "Terra Incognita" 20 september 2003

Op een prachtige nazomerse zaterdag, op 20 september jl, had de VSW een bijzondere wandeling georganiseerd rond de Erasmussingel in Schiebroek.

Meer dan tachtig leden hadden zich gemeld in de speeltuin achter de Erasmussingel om deze bijzondere excursie bij te wonen.

De voorzitter van de VSW, Hans Mani, vertelde in zijn openingswoorden dat het deze keer niet ging om een bijzonder gebouw, maar om een bijzonder gebied in onze deelgemeente.

Direct al aan het begin van de Erasmussingel wees hij ons al op een witgepleisterd pand uit 1906.

Hij vertelde dat dit een gebied is, wat de laatste tientallen jaren sterk veranderd is. Waar je vroeger heel veel water zag rond de Kleiweg, zijn nu nog de restanten te zien van een groot veengebied. De Erasmussingel heette vroeger de Achterweg. Deze vormde in het verleden de scheiding tussen de kleigrond en de veengrond. Je kunt vooral in het huidige Melanchtonpark hier en daar nog wel wat hoogteverschillen zien, maar veel van de oorspronkelijke situatie is hier verloren gegaan. Later kwam er een spoorlijn, de Hofpleinlijn, die de Erasmussingel in tweeën deelde.

Na de inleidende woorden van dhr. Mani verdeelden de aanwezigen zich in een vijftal groepen met ieder een deskundige onder zich om tijdens de wandeling het één en ander toe te lichten.

Zo hoorden de aanwezigen o.a dat rechtsonder aan de dijk op de Erasmussingel, 100 m na de Johanna Maria hoeve (1903), vroeger een bedrijf gevestigd was van W.C. 't Hart en Zn, een instrumenten en apparatenfabriek.

Tegenwoordig is het een sociale werkplaats van de Bouman Stichting. Er staan nu nog steeds enkele historische panden uit vroegere jaren.

De bewoners van de Robert Owenstraat hebben in juni het tachtigjarige bestaan gevierd van hun straat. Dit is een vroeg voorbeeld van sociale woningbouw naar de tuinstad ideeën van Robert Owen. De VSW-schildjes aan de gevel zullen zeker worden vervangen, daar deze door weersinvloeden verarmd zijn.

Tijdens de wandeling viel het op dat een aantal deelnemers rijke aanvullende details konden geven op de woorden van de deskundigen. Dat sprak velen zeker aan.

Aan het eind van deze prachtige excursie vertelde onze gids nog even iets over het ontstaan van de waterplas in deze omgeving en de drooglegging met behulp van o.a. ringdijken.

De tocht kreeg een gezellig slot in eetcafe De Gouden Snor aan de Uitweg, waar alle deelnemers werden getraakteerd op een kop soep en een frisdrank. Wederom een uitstekend verzorgde excursie en daarom kijken we nu al uit naar de volgende wandeling!

DE SCHOOL EN HET MONUMENT

Al weer een aantal jaren geleden adopteerde het Sint-Laurenscollege in het kader van de actie "Scholen adopteren monumenten" de Hillegondakerk met de historische begraafplaats en de kasteelruïne als monument. De duidelijke gedachte op de achtergrond was, dat dit de mogelijkheid zou bieden om in het raam van het reguliere lesprogramma via deze adoptie en de contacten, die daar uit voortvloeiden, leerlingen kennis te laten maken met het historische verleden in de eigen omgeving. De school heeft van deze adoptie zeker geen moment spijt gehad, al is het kennismaken tot nu toe vooral gekomen vanuit de vakken geschiedenis, tekenen en muziek.

Al vanaf het eerste jaar gaan de tweede klassen met een geschiedkundige opdracht en een tekenopdracht naar de Hillegondakerk en omgeving. Het leuke hierbij is, dat zowel binnen als buiten gewerkt kan worden. Op de dagen van kennismaking liggen de leerlingen soms letterlijk aan de voet van de kerk en begraafplaats te tekenen. Daarnaast lopen ze in en buiten de kerk rond om vragen te beantwoorden. Zoals de koster van de kerk kan getuigen, wordt er door de meeste leerlingen serieus aan de opdrachten gewerkt.

Ook vinden er een aantal jaren klassieke concerten plaats in de kerk, waarbij leerlingen met het eindexamenvak muziek hun beste beentje moeten voorzetten. Aan het einde wordt dan het prachtige orgel bespeeld.

Ook in het schooljaar 2003/2004 gaan volgens plan de tweede klassen weer naar de Hillegondakerk en in april vindt er weer een klassiek concert plaats in de prachtige, historische en klankvolle ruimte.

Misschien zal er in de toekomst ook aandacht aan de donk- en de stinsenplanten worden besteed.

Drs. Th. C. M. Zijlstra

NIEUWE PUBLICATIES VAN DE VSW

"HET LANDSCHAP IN DE STAD"

Na het verschijnen van het eerste vouwblad over Schiebroek "Het ontstaan en de ontwikkeling van een tuinstad" werd u een tweede publicatie toegezegd. Die zal de naam krijgen: "Verstedelijking van een Natuurlijk Landschap", de landschappelijke oorsprong van singels en plassen in Hillegersberg, Schiebroek en Terbregge.

Het gaat hier dan bij wijze van spreken om "een blik geworpen vanuit een helicopter" op de merkwaardig genoeg nog zo duidelijk zichtbare sporen van de ontwikkeling van het oorspronkelijke veenland-schap tot een verstedelijkt landschap.

Tot zelfs bij de Universiteit van Delft, waar de opsteller van het nieuwe vouwblad is afgestudeerd, is men van mening dat het hier een heel bijzonder gebied betreft waar vanaf geringe hoogte de vroegere structuren nog zo duidelijk te herkennen zijn. En dat met name in Schiebroek!

Het klinkt allemaal misschien wat technisch, maar u kunt er van verzekerd zijn dat alles op een interessante manier en in begrijpelijke zinnen en begrippen is verwoord!

Als alles gaat zoals gepland...dan wordt deze interessante studie gepresenteerd in de novemberbijeenkomst van de VSW.

"ONS GEBIED IN WOORD EN BEELD"

Indien u een trouwe lezer bent van "de Postiljon" dan hebt enige jaren lang maandelijks een rubriek van de VSW kunnen lezen: een plaatje met een praatje! Welnu deze in totaal veertig artikelen met foto's worden bewerkt en samengebracht in een VOORDELIGE UITGAVE die er toch heel aantrekkelijk zal uitzien.

Verschijning nog voor de feestdagen en dan verkrijgbaar bij de diverse boekhandels in Hillegersberg, Schiebroek en het Kleiwegkwartier.

I. Heetman van Riel

Inventarisaties

"DE KERKSTRAAT EN OMGEVING"; een bijzonder gebied in Hillegersberg; een proefinventarisatie van de historische stedenbouwkundige kwaliteiten; september 1993. (€ 6,80)

"INVENTARISATIE, MONUMENTEN EN ANDERE HISTORISCHE GEBOUWEN IN HILLEGERSBERG, SCHIEBROEK EN TERBREGGE"; maart 1994.

"DE GRINDWEG": een bijzonder gebied in Hillegersberg; een inventarisatie van historische en stedenbouwkundige kwaliteiten; maart 1994. (€ 6,80)

BIJZONDERE GEBIEDEN": een inventarisatie van "bijzondere gebieden" in Hillegersberg, Schiebroek en Terbregge; mei 1995. (€ 6,80)

"DE STRAATWEG": een bijzonder gebied in Hillegersberg; een inventarisatie van historische, architectonische en stedenbouwkundige kwaliteiten; mei 1996. (€ 11,35)

"DE ROTTEOEVERS": een bijzonder gebied in Hillegersberg en Terbregge; een inventarisatie van historische, architectonische en stedenbouwkundige kwaliteiten; april 1998. (€ 10,20)

Serie vouwbladen, uitgaven van de VSW

1987: Het Dorp op de Donk

1987: Het Boterdorpse Verlaat (€ 1,15)

1988: De Straatweg (€ 1,60)

1989: De Grindweg (€ 1,60)

1990: Oude kaarten van Hillegersberg (€2,05)

1991: Terbregge (€ 2,05)

1999: Het Molenlaankwartier (€ 2,30)

2000: Hoge Limiet (€ 2,30)

2003: Schiebroek Historie & Topografie (€ 5,00)

2003: Verstedelijking van een natuurlijk landschap (in productie)

2003: Bundeling Postiljon artikelen (in productie)

"Gebouwde Accenten", monumenten in Hillegersberg, Schiebroek en Terbregge

Het fotoboek "Gebouwde Accenten" kost € 13,50 en is te koop bij:

- Carlier, Bergse Dorpsstraat 114

- Molenaar's Boekhandel, Bergse Dorpsstraat 35

- Donner, Lijnbaan 150

- Boekhandel Coelers, Peppelweg 128a

- Bruna, Kleiweg 147

UITGAVE VAN DE VERENIGING STEDEBOUWKUNDIG WIJKBEHOUD HILLEGERSBERG-SCHIEBROEK-TERBREGGE - Nr. 1-2003

Voor de inhoud zijn verantwoordelijk:

- de auteurs voor hun specifieke artikelen.

- de VSW voor de verenigingszaken

Secretariaat:

Vereniging Stedenbouwkundig Wijkbehoud

De heer K. Amesz, secretaris

Postbus 35054 - 3005 DB ROTTERDAM

tel: 010-2184385

E-mail : vswkst@hotmail.com

Internet : www.vsw.biz

Aan dit nummer werkten mee:

- mw. R. Venstra (typewerk),

- dhr. W. Skoda (fotografie),

- dhr. Willem Scholten (d.t.p.)

Drukwerk: DRUKJOENIT - Bergweg 316, 3032 BB Rotterdam